

Šmajš, Josef

[Jemelka, Petr. O přírodě, civilizaci, historii a dalším: (studie a eseje)]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická. 2006, vol. 55, iss. B53, pp. 108-109

ISBN 80-210-4079-3

ISSN 0231-7664

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106889>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Petr Jemelka: *O přírodě, civilizaci, historii a dalším*, Brno: Masarykova univerzita 2005, 136 s.

Zatím poslední knižní publikace docenta Masarykovy univerzity Petra Jemelky s názvem *O přírodě, civilizaci, historii a dalším* se vyznačuje nejen svěžím a dobře srozumitelným jazykem, ale také zajímavým promyšlením mnoha zdánlivě vzdálených filosofických témat. Lze rozpoznat, že Jemelka vytvářel tuto knihu nejen pro čtenáře, ale také sobě pro radost. Shrnuje v ní celkem 28 různých statí a studií, které napsal v průběhu posledního desetiletí a které uspořádal do tří tematických oddílů: (*Příroda, civilizace, racionalita; České myšlení; Morálka, etika, hodnoty*). Stati, studie, referáty (recenze, apokryfy) pro knižní vydání přiměřeně stylisticky i obsahově upravil. Vznikla filosoficky laděná kniha, která na patřičných místech nepostrádá jemný autorův humor.

V prvním, nejobsáhlejším oddílu jsou zařazeny studie: *Civilizace a příroda v dějinách myšlení; Funkcionalismus a „problém prostředí“; Racionalita zvaná environmentální; Rozum a nemocná biosféra; Život, poznání, hodnoty; Drama evoluce (nad knihou J. Šmajse); Ontologie včera dnes a pro zítřek; Étos a dnešek; Obrana environmentální etiky; O odcizení; Některé aspekty koncepce tzv. etiky sociálních důsledků; Pohádka o přeměně, milénium a problém prostředí; Výchova, multikulturalita a dějiny filosofie*.

Do druhého oddílu autor zařadil studie: *Biologické otázky v naší meziválečné filosofické diskusi; Environmentální problematika v naší filosofii 20. století; Hra a tvořivost ve filosofii Vítězslava Gardavského; Příroda, technika a člověk v díle Dominika Pecky; Vladimír Hoppe a jeho místo v historii českého myšlení*.

Třetí oddíl obsahuje také některé poněkud odlehčené studie: *K pojetí dobra v osvícenství (Ch. de Montesquieu); O lidské dimenzi světa, intelektuálech a hledání; Etika a moc; Hodnoty v měnícím se světě; O kontinuitě hodnot neboli hodnotová hereze; Od zábavy k paranoi; Brak a spravedlnost; Výprava do literárních remízků; Dějiny českého přírodovědného myšlení jako inspirace dneška*.

V prvním oddílu, jehož obsah je mému pracovnímu zaměření nejbližší, považuji za zdařilé zejména úvahy: *Racionalita zvaná environmentální a Život, poznání, hodnoty*. V celém tomto oddílu je ovšem dobře patrné, že Jemelka vedle filosofie vystudoval také biologii a že se s jistotou pohybuje na jinak obtížném pomezí těchto dvou odlišných disciplín. Je také zcela zřejmé, že autor má vyhraněné ekologické citění s kritickým vztahem ke každému planému moralizátorství. Naopak, dává jasně najevo, že je příznivcem a platným stoupencem evoluční ontologie, kterou samostatně rozvíjí. Nejvíce je to patrné v komplikovaných souvislostech etických a axiologických. Zdůrazňuje například, „...že život je spjat s permanentním vyhodnocováním informací (vnitřních i vnějších) a s rozličnými úrovněmi reagování na výsledky – od makromolekulárních (enzymových) aktivit přes buněčné, tkáňové a orgánové funkce, chování jedince (resp. skupiny), modifikace až po adaptace... Hodnocení v tomto širokém smyslu není tedy pouze lidskou vědomou aktivitou či vztahem, ale týká se v jisté elementární podobě jakéhokoliv živého systému v jeho úsilí o zachování integrity“ (s. 32) Jemelkovu pozornost ontologii a jejímu těsnému vztahu s axiologií však zjišťujeme i v jiných studiích (*Ontologie včera, dnes a pro zítřek*). „Pod zorným úhlem budoucnosti by totiž také ontologie zřejmě měla rezignovat na univerzalistickou ambici – nyní zejména ve smyslu zdroje statické axiologické koncepce. Měla by spíše poskytnout dynamický koncept pro budování srozumitelné formulace soudobých problémů.“ (s. 42)

Sympatické je podle mého názoru i to, že Jemelka několikrát připomíná, že náš lidský zájem na zachování nynější podoby přírody je sobecký. „Poněkud cynicky tu můžeme upozornit, že problém prostředí nás zajímá především jako riziko lidského bytí a jeho budoucích perspektiv.“ (s. 80)

V oddílu *České myšlení* oceňuji zejména dobrou znalost myšlenkového odkazu předních českých filosofujících biologů. Také studie *Environmentální problematika v naší filosofii 20. století* je zajímavá. Jako přímý žák Vítězslava Gardavského vysoce hodnotím originálně zpracovaný příspěvek věnovaný jeho filosofii

Třetí část *Morálka, etika, hodnoty* má rovněž dobrou úroveň, ale především nepostrádá již připomínaný humor. V odlehčené úvaze nad knihou M. Úlehlové-Tilschové se např. píše: „Právě zde se tedy projevila patrně největší slabina citované práce. Autorkou odmítnutý alkoholový aspekt kvasných procesů je totiž zřejmě nepominutelným zdrojem budoucí biofilní transformace kultury a tedy i komplexního řešení globální ekologické krize. Proto je třeba i v této oblasti důsledně rozvíjet

jak experimentální, tak teoretickou rovinu výzkumu jako východisko nové – environmentálně motivované – formy přístupu k využitelným zdrojům.“ (s. 136)

Nové knize Petra Jemelky přeji pozorné a přemýšlivé čtenáře. Najdou v ní poučení, a mnozí naleznou i potěšení, které do textu vložil její autor.

Josef Šmajš

O. Sládek (ed.): *Český strukturalismus po poststrukturalismu*, Brno: Host 2006, 244 s.

Osobnost Jana Mukařovského a teoretický odkaz českého strukturalismu jsou právem stále v centru pozornosti badatelů z oblasti humanitních věd. Příležitostí k bilancování vědecké práce v této oblasti se stala už několikrát jubilea Jana Mukařovského. V roce 1966 vyšel sborník *Struktura a smysl literárního díla* (editoři M. Jankovič, Z. Pešat, F. Vodička) a ve dnech 2.–4. září 1991 se na Dobříši konala mezinárodní konference Pražská strukturalistická škola, historie a perspektivy. V loňském roce, kdy uplynulo třicet let od úmrtí Jana Mukařovského (1891–1975), uspořádal v Praze Ústav pro českou literaturu AV ČR kolokvium Český strukturalismus po poststrukturalismu. Z příspěvků na tomto vědeckém setkání připravil Ondřej Sládek stejnojmenný sborník.

Publikace je po úvodní části, která obsahuje zamyšlení O. Sládky *Co po věku strukturalismu a Úvodní slovo k zahájení* Lubomíra Doležela, rozdělen do čtyř tematických celků. V prvním z nich **Pražská škola a český strukturalismus mezi minulostí a současností** se Lubomír Doležel (University of Toronto) věnuje v příspěvku *Problémy historie literární teorie: naratologie Jana Mukařovského* základním problémům literární metahistorie. Emil Volek (Arizona State University, Tempe) považuje v stati *Jan Mukařovský redivivus: Co zůstalo z tradice a dědictví pražské školy?* studium našeho strukturalismu za užitečný počátek a podnět k další badatelské a pedagogické práci a inspiraci k aktivnímu dialogu se soudobým myšlením. Z odlišnosti strukturalistického a poststrukturalistického postoje vychází stať Marie Kubínové (ÚČL AV ČR) *Poznámka o metodologii: hledání jistot, (vy)nalézané nejistoty*, která proti širokému významovému otevírání díla a proti rozmývání zavedených hranic chce stále chápat umění jako zvláštní vyhraněný fenomén, což jediné umožní sledovat, jak umění zachází s mimouměleckou zkušeností, jak ji vkládá do svých specifických rámců a jak ji umožňuje nově nahlédnout a prožít. Na otázku, do jaké míry lze poststrukturalistickou kritiku strukturalismu vztáhnout na poetiku a estetiku pražské školy, odpovídá ve studii *Nás poststrukturalní strukturalismus* Ondřej Sládek (ÚČL AV ČR). Derridovu dekonstrukci nechápe jako negaci strukturalismu, ale jako úsilí o jeho další vývojové stádium a hledá její souvislosti s Mukařovského koncepcí.

V druhém oddílu **Proměny interpretací: strukturalismus a hermeneutika** se nejprve Jaroslav Hroch (MU Brno) věnuje ve stati *K filozoficko-historickým aspektům vztahu českého strukturalismu a hermeneutického myšlení* tradici německé duchovnědy a hermeneutiky 19. a 20. století (Humboldt, Schleiermacher, Dilthey, Heidegger) a zabývá se nejen inspiracemi, které hermeneutika přinesla K. Kosíkovi a K. Chvatíkovi, ale především charakteristikou Gadamerova pojetí estetického objektu. Hermeneutické souvislosti se staly rovněž předmětem studie Jana Schneidera (UP Olomouc) *Český strukturalismus a/versus interpretace*, ve které jsou zásadně vymezeny pojmy a problémy interpretace a konkretizace. Zkoumání vztahů pražské a kostnické školy rozšiřuje Jiří Holý (UK Praha) ve svém textu *Wolfgang Iser, pražská škola a některé souvislosti* o analýzu Iserových pojmů repertoár a implicitní čtenář. Pozornost v souvislosti s různými stupni adekvátnosti konkretizace věnuje i Mukařovského pojetí sémantického gesta.

V třetím oddílu **K hledání významu** sleduje Milan Jankovič (ÚČL AVČR) ve studii *K dynamickému pojetí významového sjednocení u J. Mukařovského* proměny, které v Mukařovského přístupu k uměleckému textu připravovaly koncepci sémantického gesta. Knížka *Text a dílo: případ Medard* inspirovala Aleše Hamana (JU České Budějovice) ve studii *K identitě literárního díla* k úvaze o totožnosti a proměnlivosti uměleckého a zejména literárního díla v čase a k pojetí interpretace jako aktualizující odpovědi na významy díla. Jeden z klíčových problémů literární vědy a estetiky se stal předmětem stati Tomáše Kubíčka (ÚČL AV ČR) *Otázka subjektu*.

Tematický blok **Cestami poetiky a estetiky** uvádí studie Alice Jedličkové (ÚČL AV ČR) *Mají strukturalismus a poststrukturalismus společný předmět?*, která vymezuje některé aspekty